

Lähteet muinaisjäännöksinä

Jouni Taivainen, Museovirasto

Narvin ja Kylmänmyllyn lähde. Jämijärvi.
Teemu Väisänen, Satakunnan museo

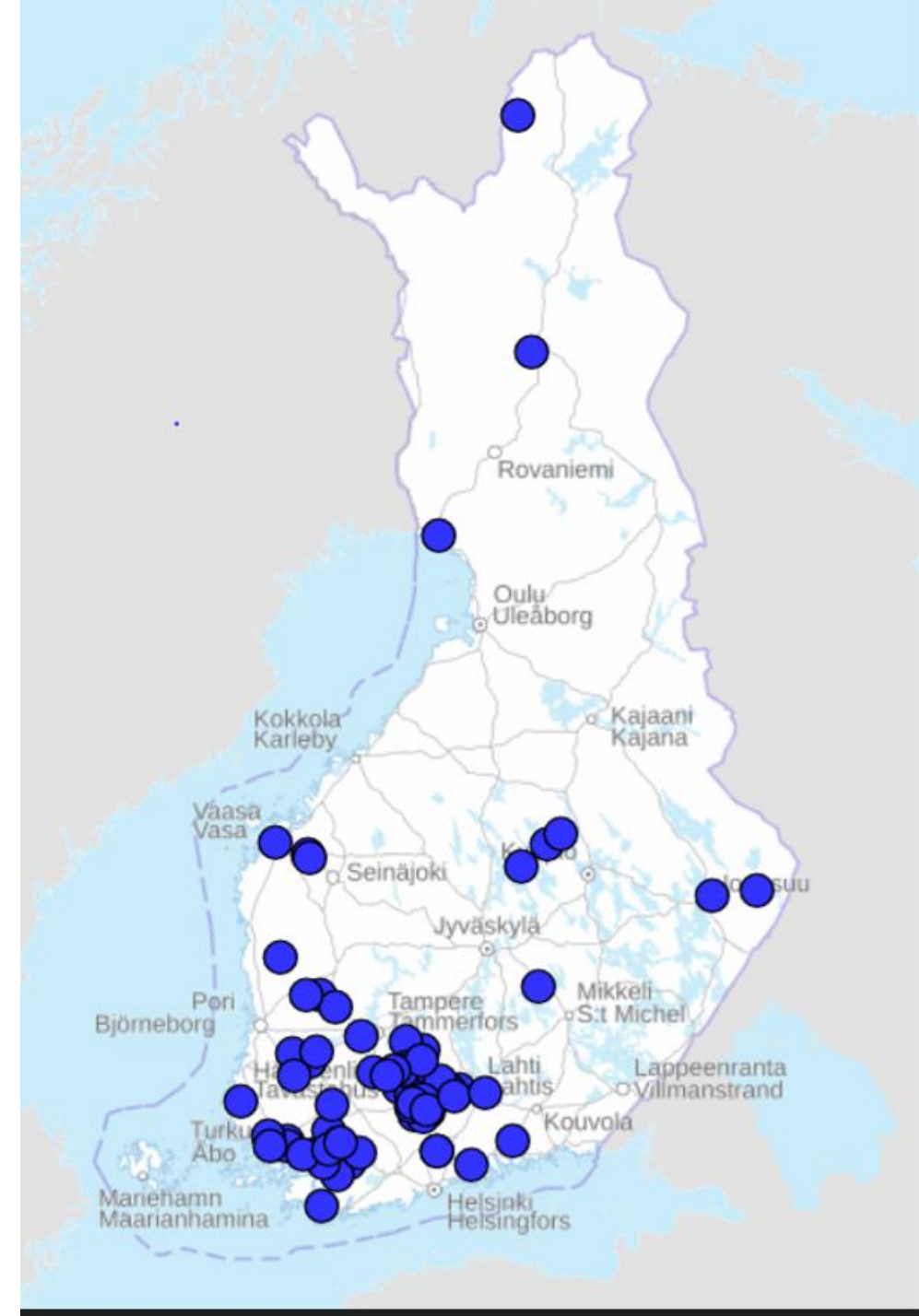
Muinaisjäännösrekisterin lähteet ovat pääasiassa kultti- ja tarinapaikkoja (uhrilähteitä), 75 kpl

Uhrilähteet ovat muinaismuistolain rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä, mikäli kohteisiin liittyy luotettavaa perimätietoa.

Perimätiedon mukaan pyhinä pidetyille lähteille on viety uhrianteja varsin myöhäisinäkin aikoina. Erityinen voima arveltiin olevan lähteellä, jonka vesi virtaa kohti pohjoista

Niitä on käytetty lähinnä parannustarkoituksiin, mutta mainintoja uhraamisestakin on säilynyt. Lähteen vettä juotiin ja sitä hierottiin kipeään kohtaan. Lähteillä harjoitettiin myös erilaisia ”menoja” ja juominkeja. Lähteisiin on uhrattu esim. pienesineitä kuten neuloja ja rahoja

Lisäksi lähteitä on muinaisjäännösrekisterissä kaivoina (2), terveyslähteinä (2), hautapaikkoina (1) ja seitana (1)

Lähde sieltä, toinen täältä –
esimerkkejä
muinaisjäännösrekisteristä

Laurinlähde, Janakkala tunnetaan vanhastaan nimellä Taaran lähde. Sitä käytettiin ennen kristinuskon tuloa, Taara-jumalan palvontaan. Taara oli kalmistomaiden suojelushaltija. Laurinlähde toimi uhrilähteenä aina 1700-luvun alkupuolelle saakka. Lähteellä tehtiin taikoja aina Laurinmessun päivänä, 10. elokuuta, järjestettyjen markkinoiden yhteydessä, kunnes tuomiokapituli kielsi markkinat. (Muinaismuistot – Laurinmäki)

Laurin lähde

Tervalanlähde, Hollola

Sijaitsee Pyhän Laurin kirkon raunioiden luoteispuolella. Lähde on mainittu jo 1600-luvulla ja merkitty 1773 (Lindh) Lukkarin virkatalon karttaan. Myös Ämmänlähteenä (tjäringkälla) tai Vanhankirkonlähteenä tunnettua paikkaa on perimätiedon mukaan pidetty pakanallisena uhrilähteenä.

Someronlähde, Janakkala

Lähteeseen on uhrattu otettaessa sammastetta, sinne sanotaan piilotetun rahaa täynnä olleita kuparikattiloita tai viinapannu täynnä rahaa vihollisia paettaessa.

Likolähteet (Hämeenkyrö)

Lähteen pohjoisosan keskellä on kolme veden pinnan yläpuolelle ulottuvaa kärjestä terotettua puupaalua. Lähteessä veden alla on myös muita paaluja.

Perimätiedon mukaan kyseessä olisi Prakanlähde-niminen uhrilähde. Paalurakenteet ja paikan nimi viittavat taas siihen, että kyseessä olisi vanha pellavanliotuspaikka.

Saamelaiset **säilyttivät lähteissä** (kaltiossa) mm. **lihaa** (esim. tuohiin käärittynä), **marjoja** sekä **maitoa** (puuastiassa).

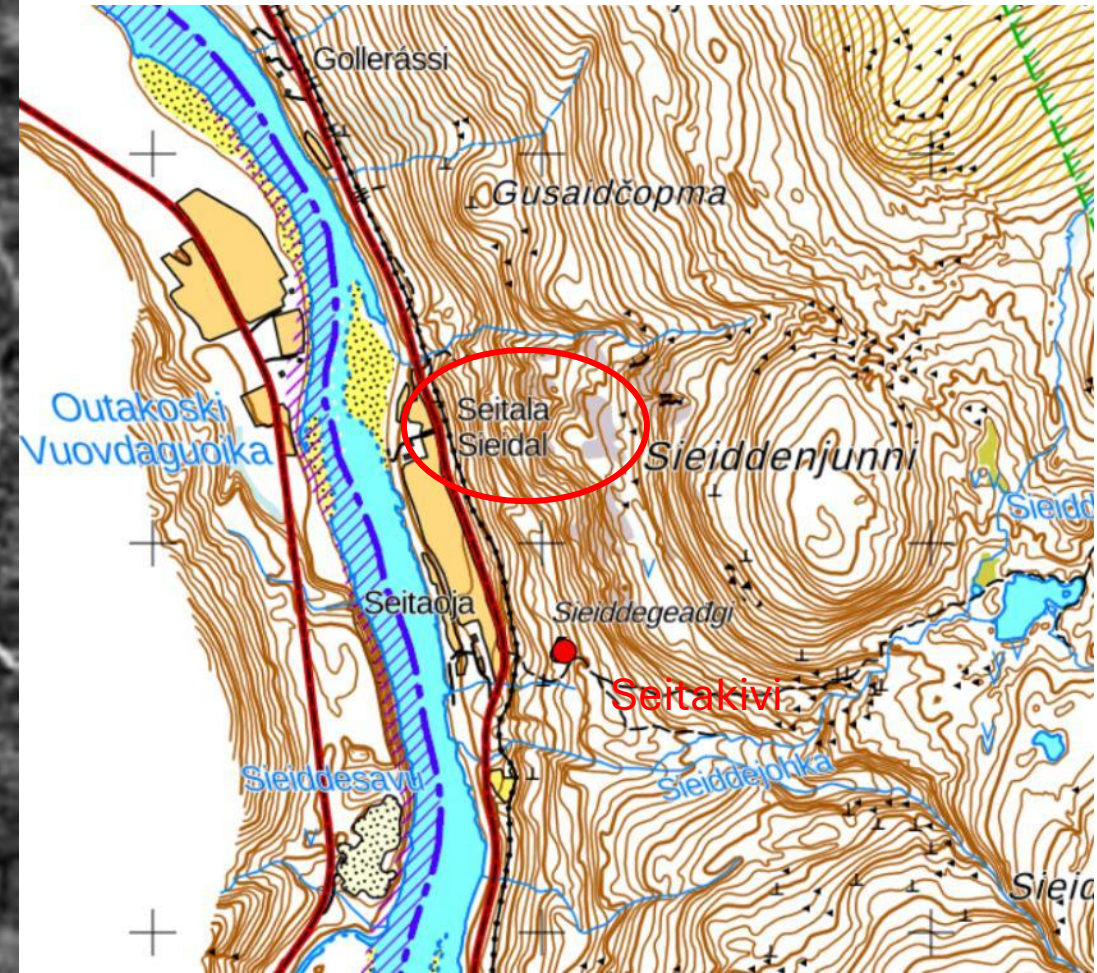
Paatsjoen koltat **uskoivat, että lähteissä asustaa sil'd nimisiä haltioita**. Sama uskomus oli myös Utsjoella

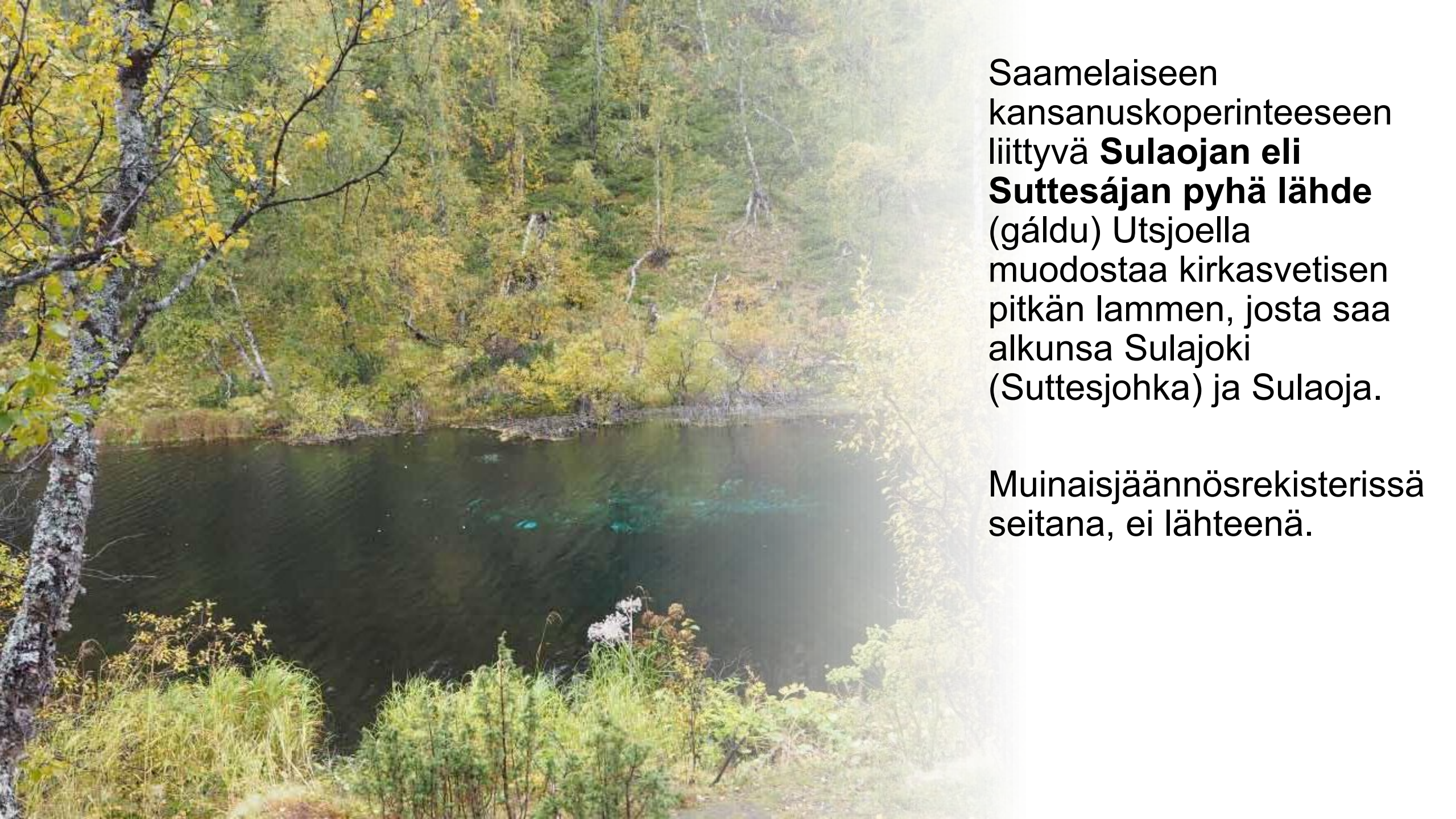
Lapissa on muutamia lähteitä, joiden veden uskotaan **parantavan** silmätautia, rohtumaa sekä kaikenlaisia **ulkonaisia sairauksia**. Toisten **vettä juodaan**, toisiin **sukelletaan kolmasti**. Muutamille lähteille **uhrataan rahaa ja rautaesineitä** (esim. neuvoja)

(T.I Itkonen, Suomen lappalaiset I ja II)

Poronsarvia uhrilähteessä ja
sen ympärillä Seitalan talon
lähellä (Utsjoki).

Saamelaiseen
kansanuskoperinteeseen
liittyvä **Sulaojan eli
Suttesájan pyhä lähde**
(gáldu) Utsjoella
muodostaa kirkasvetisen
pitkän lammen, josta saa
alkunsa Sulajoki
(Suttesjohka) ja Sulaoja.

Muinaisjäännösrekisterissä
seitana, ei lähteenä.

Lähteet vanhoilla rajoilla

Rajapaikkoina käytettiin luonnonpaikkoja tai rakennelmia kuten vesistöjä, siltoja, **lähteitä**, myllyjä, mäkiä, saaria, suuria kiviä sekä isoja puita ja kantoja.

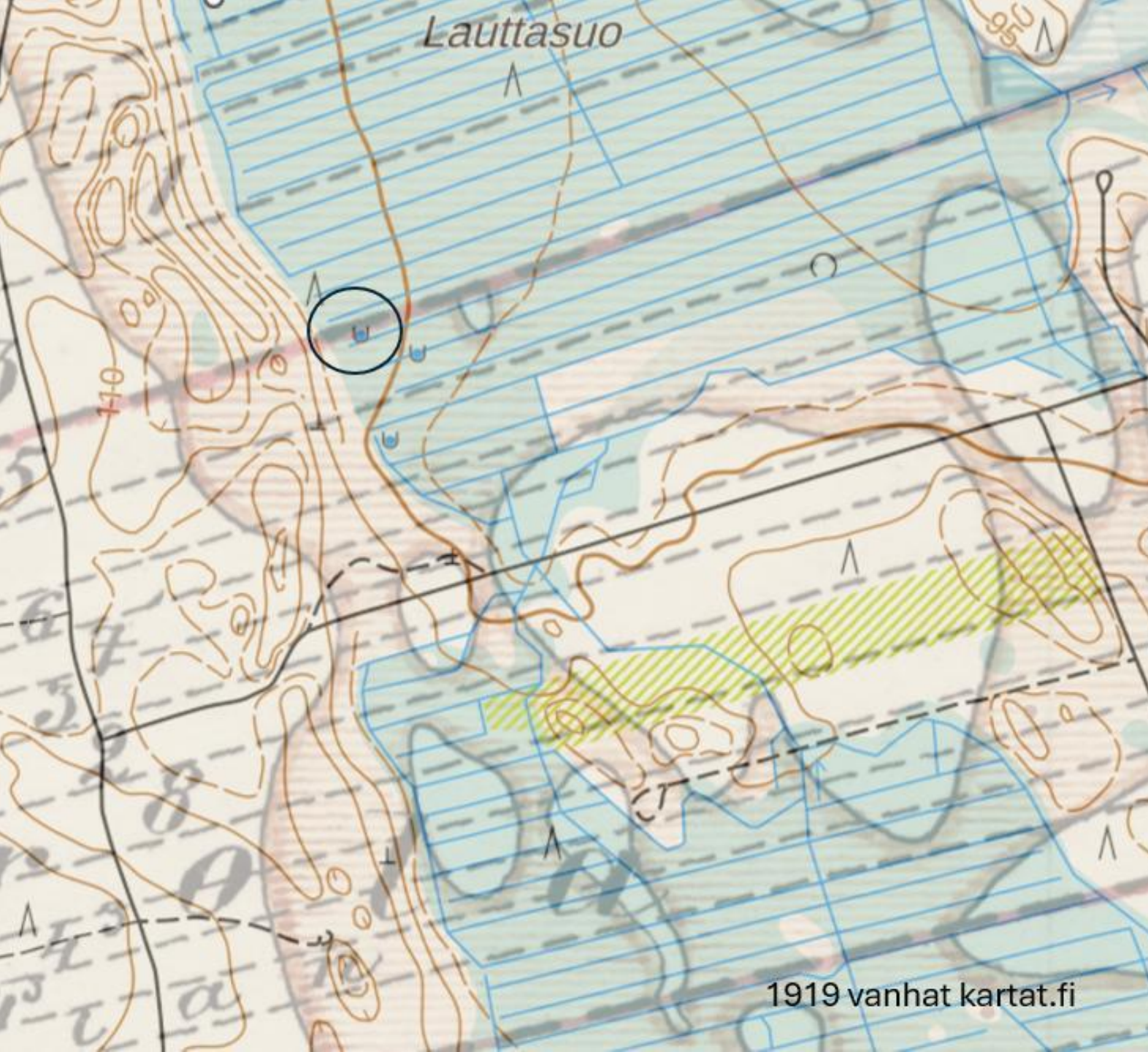
Ikivanhat kylien, pitäjien ja maakuntien rajamerkit sekä vanhojen valtakunnan rajojen pyykit ovat muinaismuistolain rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä, vaikka ne olisivat edelleen voimassa olevalla rajalinjalla ja siinä mielessä edelleen ”käytössä”. (Arkeologisen kulttuuriperinnön opas)

Vajalanlähde, nykyään kartalla nimellä

Aurinkolähde. Paikalliset kutsuivat lähdettä ainakin 1900-luvun alussa nimellä **Suuprunti** (suullinen lähde)

Hämeenlinna Miemala 1693-1703,
Niklas Avanderin kartta (Miemalan ja
Hattelmalan kylien rajapiste)

1663 käräjillä mainitaan Hattulassa Mierolan ja Rahkoilan kylien välisenä **rajana Ohdenlähde**, joka sijaitsee Hauholle vieneen tien itäpuolella (Hattulan historia s.139) Linnokankaalla Lauttasuon reunassa. Vuonna 1780 mainitaan rajan ulottuneen Hiidenlinnasta suoraan Ohdonlähteeseen (Åhdon lehte) (Satakunnan ja Hämeen keskiaikainen rajalaitos s. 11).

u wäg til Hauho Sohn.

ENS

Agor

Pä

Ähdon
Lähde.

Hauho Rän.

N° 5

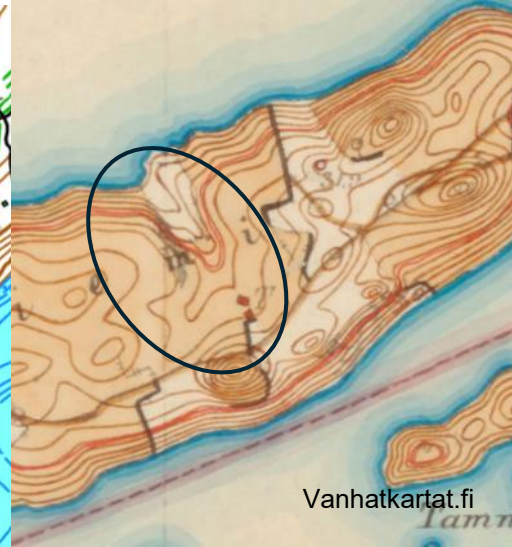
Vihaistenlähde (poistettu mj)

Lähde on sijainnut Parolan vankilasta 250 m itään, peltojen keskellä loivalla rinteellä. **Kohde tutkittiin pois Hämeenlinna-Tampere moottoritien linjalta vuonna 1991.**

Lähde on alun perin ollut monisilmäinen, viimeksi siinä oli erotettavissa kolme silmää, joista yhteen oli upotettu 2 metriä läpimitaltaan oleva kaivonrengas. Lähteellä on myös ollut kohti Rautamonojaa laskeva laskuoja. Lähteen syvyys oli tutkimusaikana 10 - 50 cm välillä. Lähdettä on myös käytetty rakennettuna eläinten juottopaikkana ja kaivona.

Tutkimuksessa tavatuista löydöistä osa saattaisi liittyä lähteen uhrikäyttöön.

Perimätiedon mukaan lähteestä olisi toistakymmentä 1700-luvun hopearahaa. Lähde on myös ollut vanha rajapaikka.

Lähteet/kaivot

Lepolan torppa Lohjalla.
Autioitunut 1910 –luvun
jälkeen

Nils Westermarkin kartta
Klemetskog (Ruotsinkylä)
vuodelta 1759

Kiitos !

